

Izveštaj Zavoda za sudsku medicinu i kriminalistiku Medicinskog fakulteta u Zagrebu iz 1986. godine: pošiljka 10 limenih sanduka ispunjenih kostima i dijelovima kostiju iz Spomen-područja Jasenovac

Tanja Tuleković

Viši kustos, JUSP Donja Gradina;
tanjatulekovic@jusp-donjagradina.org

Кратки научни рад (приређивање грађе)
УДК 341.485(=163.41)(497.13)"1941/1945"
DOI 10.7251/TOP2006118T

Apstrakt: U arhivi Javne ustanove „Spomen-područje Donja Gradina“ nalazi se Izveštaj Zavoda za sudsku medicinu i kriminalistiku Medicinskog fakulteta u Zagrebu iz 1986. godine, kojim se Spomen-području Jasenovac prosljeđuju rezultati pregledane pošiljke od 10 limenih sanduka ispunjenih kostima i dijelovima kostiju iz Spomen-područja Jasenovac. Pregledane su sve kosti te je data analiza posmrtnih ostataka sa foto-elaboratom.

Ključne riječi: izvještaj, kosti, dijelovi kosti, lubanja, usmrćivanje

Izveštaj Zavoda za sudsku medicinu i kriminalistiku Medicinskog fakulteta u Zagrebu, koji ovdje objavljujemo, nastao je 13. novembra 1986. godine.¹ Spomen-područje Jasenovac obratilo se Zavodu sa ciljem da se na osnovu dostavljenih im 10 limenih sanduka ispunjenih kostima i dijelovima kostiju utvrdi broj lica kojima je pripadao, kao i njihov pol i starosna dob. Takođe je bilo potrebno utvrditi i način njihovog usmrćivanja. Nakon izvršene analize, Zavod je Spomen-području Jasenovac dostavio Izveštaj sa foto-elaboratom, čiji transkript slijedi u nastavku.

Potrebno je istaći važnost ovog izvještaja, koji dokazuje da:

---

¹ JUSP Donja Gradina, Zbirka dokumenata, R. 3/16, F.1, D.6.

- ustaše nisu pravile polnu niti starosnu razliku među svojim žrtvama;
- ustaše nisu koristile vatreno oružje već su pribjegavali sadističkim načinima mučenja i ubijanja;
- ustaške žrtve su svoje živote završavale u agoniji, mučeći se nekoliko sati prije nego što bi konačno izdahnuli.

O svemu gore navedenom, o načinima likvidacija žrtava, širu studiju dao je dr Nikola Nikolić, u knjizi „Jasenovački logor smrti“, koja je imala nekoliko izdanja.² Prilog ovom izvještaju svakako je i izjava Dimitrija Sekulića, logoraša grobara, koji je dao podatke o načinu i sredstvima ubijanja, dubini grobnica i sl. „Maljevi, kojima su vršena ubistva, bili su teški oko 2 kg, dugi 25 cm, a na drvenoj glavi utisnut je bio jedan šiljak od gvožđa, koji je vireo iz drvenog malja oko 5 cm. Ovakav jedan malj imao sam jednom prilikom u svojim rukama, kada sam kopao raku. Žrtve su ubijane maljevima na ovaj način: Ustaša bi dohvatio žrtvu svojom levom rukom za njegovu svezanu levu ruku i okrenuo je tako, da žrtva bude tačno leđima ispred ustaše, a da ustaša svojim očima bude u visini potiljka žrtve. Pošto bi žrtvi naredio da stoji mirno i gleda napred, zamahnuo bi maljem, koji se nalazio u njegovoj desnoj ruci. Iz sve snage zadao bi udarac žrtvi u potiljak tako, da se zaoštreni gvozdeni deo malja zarije kod gornjeg kičmenog pršljena neposredno između glave i vrata. Žrtva bi pala odmah kao pokošena u jamu, pošto se samo ubistvo vršilo tako, da žrtve budu postavljene na samoj jami tj. na ivici. Svi mi grobari, pretpostavljali smo da su žrtve u velikom broju slučajeva ostajale u životu, naročito ukoliko se radilo o ljudima jače telesne konstrukcije. Ne vodeći računa o tome da li je žrtva ubijena ili ne, ustaše bi ubijanja produžili i dalje tako, da se leševi ili polumrtvi ljudi gomilaju u rakama jedni iznad drugih i to sa licem okrenutim prema zemlji. Uvek je zadavan samo jedan udarac; ovo se radilo radi uštede u vremenu pošto je jedan ograničen broj ustaša stajao na raspoloženju za vršenje ovih egzekucija, a svakog dana dolazio je nov transport, kome je trebalo stvoriti mesta u novom prostoru ograđenom žicom.“³

² Dr Nikola Nikolić, *Jasenovački logor smrti*, Sarajevo 1948; Др Никола Николић, *Јасеновачки логор*, Београд 2015.

³ *Злочини окупатора и њихових помагача у Војводини 1941-1945, VII група масовних злочина (Срем), Логори Сајмиште, Кустидија, Јасеновац*, приредио др Драго Његован, Нови Сад 2018, стр. 194.

Транскрипт документа

[Šalje:]

ZAVOD ZA SUDSKU MEDICINU I KRIMINALISTIKU
MEDICINSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA
ZAGREB, Šalata 11
Pošt. pretinac 949 - telefon 276-011 ili 276-012

[Za:]

SPOMEN-PODRUČJE JASENOVAC
Direktor: Ana Požar

Od Naslova dobivena pošiljka koja se sastojala od 10 limenih sanduka ispunjenih kostima i dijelovima kostiju. Naslov je zatražio da se na osnovi pregleda kostiju pokuša odrediti kolikom broju osoba bi približno odgovarali posmrtni ostatci. Osim toga valjalo je utvrditi kojeg spola i životne dobi su bile osobe čiji se posmrtni ostatci pregledavaju. U koliko postoji mogućnost bilo je potrebno utvrditi i eventualni način usmrćivanja.

Pregledane su sve kosti i utvrđeno je da se u preko polovine slučajeva radilo o dijelovima kostiju, odnosno o kostima koje su više ili manje oštećene kao posljedica postmortalnih promjena.

Na osnovi sačuvanih kostiju, ili onih koje su najvećim dijelom ili u bitnim detaljima bile sačuvane, dobiveni su sljedeći rezultati:

1. U pregledanim kostima utvrdili smo da one predstavljaju posmrtne ostatke od najmanje 152 osobe.
2. Analiziranjem smo utvrdili da od 152 osobe 37 su bili muškarci, 51 žena, 11 djece, dok se u 53 slučaja spol nije mogao odrediti.
3. Životna dob osoba, čiji su posmrtni ostaci pregledavani mogla se samo grubo, približno odrediti. Tako bi od ukupnog broja bilo 86 mlađih osoba, 15 osoba srednje životne dobi, a 12 osoba u poznim životnim godinama. Utvrdili smo da je bilo i 11 djece, dok se u 28 slučajeva životna dob nije mogla odrediti.
4. U oko trećini pregledanih lubanja (točnije na 58 lubanja) sa sigurnošću su utvrđeni tragovi višestrukog ili jednostrukog prijeloma. Ove ozljede nastale su udarcima nekog tupotvrdog predmeta.

5. Ni na jednom mjestu na kostima nisu nađene ozljede koje bi mogle predstavljati posljedicu strijelnih rana.

6. Među lubanjama nađena je jedna koja je bila gotovo u cijelosti sačuvana, a kao posljedica posebnog postmortalnog procesa (saponifikacija) bio je u lubanji i kompletno sačuvan mozak. Na tjemeno zatiljnom predjelu ove lubanje nalazio se nepravilni defekt kosti. Na nekoliko mjesta izvana na lubanji nalaze se tragovi kose. U tkivu mozga i u moždanim komorama nađeno je krvarenje, a tragovi vrlo obilnog krvarenja nađeni su između kosti desne strane svoda lubanje i mozga. Ovo krvarenje vršilo je kompresiju na mozak koja se na preparatu može uočiti i što je u stvari predstavljalo neposredan uzrok smrti. Mjesta na kojima je bilo izraženo u moždanom tkivu krvarenje kao i krvarenje između kosti lubanje i mozga koje je vršilo kompresiju na mozak uzeto je za analizu. Kemijskom reakcijom na svim tim mjestima sa sigurnošću je utvrđena krv.

7. Nalaz lubanje i mozga opisan pod brojem 6. sa sigurnošću ukazuje da je osoba, kojoj je pripadala pregledavana lubanja ozljedu zadobila udarcem u tjemeno zatiljni dio i to udarcem nekog tupotvrdog predmeta. Osoba kojoj je lubanja pripadala sa sigurnošću se može tvrditi da nije umrla neposredno nakon ozlijeđivanja. Naime, prema količini krvarenja između kosti desne strane lubanje i mozga sa sigurnošću proizlazi da je ta osoba nakon ozlijeđivanja živjela još neko vrijeme, najmanje 2-5 sati. U konkretnom slučaju radilo se o ženi mlađe životne dobi.

Lubanja sa mozgom opisana pod brojem 6, kao i neke lubanje ili dijelovi lubanja na kojima se jasno vide tragovi prijeloma slikani su i slike priložene u posebnom foto-elaboratu.

Analizu i pregled poslanih posmrtnih ostataka pregledali su članovi Zavoda za sudsku medicinu i kriminalistiku Medicinskog fakulteta u Zagrebu, i to: prof. dr Dušan Zečević, doc. dr Josip Škavić, mr dr Davor Strinović, dr Stjepan Gusić i dr Milovan Kubat. U radu su sudjelovali i članovi Zavoda Vlasta Hmelina, Mitrov Helena i Darinka Mudrovčić, te Ante Gaćina.

Prilog: foto-elaborat

Zagreb, 13. XI. 1986.

Predstojnik Zavoda
Prof. dr Dušan Zečević

**Fotografije sa karakterističnim povredama
tupotvrdog predmeta iz foto-elaborata**

Fotografija lobanje opisane u izvještaju pod brojem 6

Izvori i literatura

JUSP Donja Gradina, Zbirka dokumenata

Dr Nikola Nikolić, *Jasenovački logor smrti*, Sarajevo 1948.

Др Никола Николић, *Јасеновачки логор*, Београд 2015.

Злочини окупатора и њихових помагача у Војводини 1941-1945, VII група масовних злочина (Срем), Логори Сајмиште, Кустодија, Јасеновац, приредио др Драго Његован, Нови Сад 2018.

Tanja Tuleković

“The Report of the Institute of Judicial Medicine (1986) on the shipment of 10 metal crates with remains of human bones from the Jasenovac Memorial Zone”

One Report of the Institute of Judicial Medicine from 1986 is preserved in the archive of the Donja Gradina Memorial Zone. This Report conveys the results and findings on the contents of 10 metal crates shipped from the Jasenovac Memorial Zone, composed of human bones and bone fragments found and excavated in the area. The Report contains the findings on all examined items with photographs.